

DOPRINOS HRVATSKOG TISKA PROMOCIJI MEĐUNARODNE KAMPANJE PROTIV MINA

Josip Čerina

IZLAGANJE SA ZNANSTVENOG SKUPA / UDK:070.1(497.5):623.454, 659.3:623.6 / PRIMLJENO: 30.08.2010.

SAŽETAK *Ovim se istraživanjem došlo do podataka o tome kako su novine izvještavale o aktivnostima protuminskog djelovanja u Hrvatskoj s posebnim naglaskom na međunarodna načela borbe protiv mina. Analizom su obuhvaćena 242 novinska članka objavljena od 2005. do 2007. godine u devet odabranih dnevnih novina (Večernji list, Jutarnji list, Vjesnik, 24 sata, Slobodna Dalmacija, Glas Slavonije, Novi list, Zadarski list i Karlovački list). Teme su razvrstane prema međunarodnim načelima borbe protiv mina kako bi se moglo utvrditi kakvu je ulogu hrvatski tisak imao u promociji kampanje protiv mina. Istražen je okvir teme te zastupljenost pojedinih tema kako bi se ukazalo na sve aspekte izvještavanja o kampanji protiv mina. Pokazalo se da je najzastupljenija tema zalaganje za nekorištenje mina. Edukaciji o opasnostima od mina posvećeno je malo medijskog prostora, a to znači da služba za odnose s javnostima nije dovoljno iskorištena u radu s medijima. Društveno odgovorno izvještavanje o kampanji protiv mina podrazumijeva neprekidnu komunikaciju između struke koja se bavi protuminskim djelovanjem i medija.*

KLJUČNE RIJEČI

MEDIJI, ODNOSI S JAVNOSTIMA, KAMPANJA PROTIV MINA, PROTUMINSKO DJELOVANJE

Bilješka o autoru _____

Josip Čerina :: predstojnik Podružnice Hrvatskog centra za razminiranje Zadar :: jcerina@hcr.hr

UVOD

Opasnost od mina za civilno stanovništvo poznata je od doba masovne primjene mina u Drugom svjetskom ratu te poslije u različitim oružanim sukobima. Republika Hrvatska jedna je od sedamdesetak zemalja koje imaju problem s minama. Uklanjanje opasnosti od mina zahtijeva mnogo društvenog angažmana. Ulažu se ogromni naponi i novčana sredstva kako bi se očistio prostor onečišćen minama. Međunarodne institucije ohrabruju i potiču protuminsko djelovanje u zemljama koje imaju prostore onečišćene minama. Na globalnoj razini donesene su dvije konvencije kojima se želi umanjiti patnja i broj civilnih žrtava stradalih od mina: Konvencija o zabrani ili ograničenju uporabe specifičnog konvencionalnog oružja koje se može smatrati prekomjerno štetnim ili imati nediskriminirajuće učinke iz 1980. godine i Konvencija o zabrani uporabe, stvaranja zaliha, proizvodnje i prijenosa protupješačkih mina i o njihovom uništenju iz 1997. godine.¹

Osim vođenja javne kampanje za potpunu zabranu uporabe protupješačkih mina, nevladine organizacije aktivno sudjeluju u protuminskom djelovanju. Prva međunarodna akcija prikupljanja sredstava za razminiranje dogodila se 1998. godine kada su Ujedinjeni narodi pozvali sve koji su u mogućnosti da potpomognu projekt humanitarnog razminiranja u Afganistanu (GICHD, 2004: 19). To je bio početak humanitarnog razminiranja te sada postoje programi za protuminsko djelovanje u desecima zemalja širom svijeta.

Kampanja protiv mina uključuje različite aktivnosti kojima se nastoje ublažiti socio-ekonomske, sigurnosne, ekološke i druge posljedice onečišćenosti prostora minama. Kako svrha protuminskog djelovanja nije samo razminiranje nego i umanjivanje opasnosti od mina, ovaj se rad bavi društvenom ulogom medija u procesu protuminskog djelovanja. Istraživanjem društvene uloge medija za vrijeme provođenja protuminskih akcija korak smo bliže „modelu medijske politike koji će razvijati suvremeni identitet javnih medija u sustavu hrvatske medijske scene“ (Zgrabljić, 2003: 59) i korak bliže pronalaženju učinkovitih načina edukacije i informiranja javnosti o opasnostima koje mine donose.

Međunarodna kampanja protiv mina

Mine se u svom najjednostavnijem obliku primjenjuju u različitim oružanim sukobima već više od jednog stoljeća. Radi se o eksplozivnim klopka koje aktiviraju žrtve. Prema *Vodiču kroz borbu protiv mina* (GICHD, 2004) riječ *mina* datira iz srednjeg vijeka, kada je opsadno ratovanje uključivalo ovu praksu: „Napadač potkopava, koliko zemlja dopušta, ispod nekog istaknutog ugla utvrde i rupu podupire gredama. Prostor između greda ispunjava sijenom i grančicama, i to zapali. Kad potpornji izgore, zid se uruši u rupu i stvara se prolaz u utvrdu.“ Tijekom vremena, barut i eksplozivi zamijenili su vatru, no u biti srednjovjekovna tehnika zadržana je i korištena sve do Prvog svjetskog rata. Opasnost od kopnenih mina za civilno stanovništvo poznata je od njihove masovne primjene u Drugom svjetskom ratu te nakon toga u različitim oružanim sukobima između zaraćenih strana.²

¹ U daljnjem tekstu samo Konvencija o zabrani protupješačkih mina.

² Kopnene mine jesu eksplozivne klopke koje aktiviraju žrtve (u daljnjem tekstu samo „mine“). Općenito se klasificiraju u dvije kategorije: protupješačke i protuoklopne mine. Svaka se sastoji od količine eksplozivnog materijala zatvorenog unutar neke vrste kućišta i mehanizma za aktiviranje eksploziva.

Neselektivna uporaba mina glavni je razlog zbog kojega se traži međunarodni pravni mehanizam uporabe takva oružja u kojem će opasnost od mina za civilnu populaciju biti znatno smanjena.

Korištenje pojma *borba protiv mina* u općoj je uporabi, iako neke zemlje još uvijek preferiraju pojam *humanitarno razminiranje*. Prema definiciji UN-a, kako je sadržano u *Vodiču za međunarodne standarde borbe protiv mina*, borba protiv mina odnosi se na „aktivnosti koje zajedno teže smanjiti socio-ekonomski utjecaj i utjecaj na okoliš onečišćen kopnenim minama“ (GICHD, 2006: 1). Borba protiv mina sastoji se od pet komplementarnih grupa aktivnosti, a to su: edukacija o opasnostima od mina, humanitarno razminiranje, pomoć žrtvama mina, uništavanje zaliha i zalaganje za nekorištenje protupješačkih mina.

Edukacija o opasnostima od mina definira se kao „proces koji promiče usvajanje sigurnijih ponašanja od grupa koje su u riziku i koji osigurava veze između pogođenih zajednica, drugih komponenti borbe protiv mina i drugih sektora“ (GICHD, 2004: 79). Prije je bila poznata kao edukacija o osviještenosti o minama i neeksplozivnim ubojitim sredstvima, a temeljila se na podjeli informacija upozorenja i edukaciji civilne populacije o opasnostima od mina. Edukacija o opasnostima od mina podrazumijeva stalnu vezu sa zajednicom i promicanje sigurnijeg ponašanja u području onečišćenom minama.

Humanitarno razminiranje osnovna je sastavnica borbe protiv mina koja pokriva aktivnosti koje dovode do uklanjanja opasnosti od mina. Međunarodni standardi za borbu protiv mina omogućuju i propisuju brojne aktivnosti koje su potrebne u procesu koji vodi do davanja na korištenje očišćenog područja, a to su: izviđanje, unos u bazu podataka, obilježavanje, veza sa zajednicom, projektiranje, razminiranje, priprema dokumentacije nakon čišćenja i primopredaja očišćenog područja.³ Cilj humanitarnog razminiranja jest identifikacija i potpuno uklanjanje svih opasnosti od mina i neeksplozivnih ubojitih sredstava s određenog područja do određene dubine, o čemu treba redovno obavještavati lokalnu zajednicu.⁴

Pomoć žrtvama mina podrazumijeva potpunu zdravstvenu skrb, psihološku i socijalnu pomoć s ciljem osiguranja uvjeta za život koji žrtve mina neće diskriminirati. Neke države koje su onečišćene minama nisu u mogućnosti osigurati potrebnu pomoć žrtvama mina pa se dijelom oslanjaju na pomoć drugih država potpisnica Konvencije o zabrani protupješačkih mina koje su se obvezale da će pružiti pomoć za zdravstvenu skrb i rehabilitaciju te društvenu i ekonomsku reintegraciju žrtava mina u mjeri u kojoj je to moguće.

Uništavanje zaliha prihvaćeno je kao osnovna sastavnica borbe protiv mina 2000. godine, kada se UN-ova Međuagencijska koordinacijska grupa za borbu protiv mina usglasila da će uništavanje zaliha biti formalno uključeno kao peti osnovni element borbe protiv mina (GICHD, 2004: 20). Svaka je država članica Konvencije o zabrani protupješačkih

³ Vidi međunarodne standarde za borbu protiv mina serije 7, 8 i 9, <http://www.mineactionstandards.org/imas.htm> (13.04.2010.).

⁴ Humanitarno razminiranje treba razlikovati od interventnog vojno-policijskog razminiranja jer je cilj humanitarnog razminiranja uklanjanje svih mina i drugih eksplozivnih ostataka rata na određenom području dok je za vojno-policijsko razminiranje važno što prije ukloniti minsko polje koje je na putu vojno-policijske postrojbe, pri čemu zbog brzine možda neće biti uništena svaka mina.

mina obvezna uništiti sve svoje zalihe protupješačkih mina u razdoblju od četiri godine nakon potpisivanja Konvencije.⁵

Zalaganje za nekorištenje protupješačkih mina najbolje se očituje prihvaćanjem i potpunom implementacijom Konvencije te sudjelovanjem u međunarodnoj kampanji za zabranu uporabe kopnenih mina.

Velik broj žrtava mina i visoka opasnost od stradavanja civilnog stanovništva nakon oružanih sukoba u kojima su korištene protupješačke mine bio je glavni razlog da se doneše međunarodni pravni okvir za daljnju zabranu uporabe mina. Tek prije trinaest godina, donošenjem Konvencije o zabrani protupješačkih mina (Ottawska konvencija) počelo je sustavno protuminsko djelovanje.⁶ Nevladin sektor sustavno prati realizaciju svih projekata i programa borbe protiv mina u sklopu međunarodne kampanje protiv mina (ICBL).⁷ Međunarodna kampanja protiv mina trenutno je uključena u promoviranje sveobuhvatnosti i implementacije Konvencije tako da nadgleda i kontrolira cjelokupni proces borbe protiv mina širom svijeta.⁸ Ženevski međunarodni centar za humanitarno razminiranje (GICHD) jest platforma za umrežavanje i razmjenu informacija o međunarodnoj suradnji i pomoći.

Protuminsko djelovanje u Republici Hrvatskoj

Polazeći od načina i subjekata koji su obavljali poslove razminiranja, tijekom protuminskog djelovanja u Republici Hrvatskoj možemo podijeliti u tri razdoblja. Prvo se razdoblje odnosi na ratno doba od 1991. do 1995. godine kada je razminiranje bilo u funkciji obavljanja ratnih zadaća i stvaranja osnovnih sigurnosnih uvjeta za kretanje stanovništva na tim područjima. Razminiranje su obavljali Hrvatska vojska i policija. Drugo se razdoblje odnosi na razdoblje nakon rata do osnivanja Hrvatskog centra za razminiranje (HCR). U tom je razdoblju donesen Zakon o razminiranju po kojem je planiranje razminiranja dodijeljeno Ministarstvu unutarnjih poslova, a poslove razminiranja obavljalo je trgovačko društvo AKD Mungos u državnom vlasništvu. Sredinom 1996. godine osnovan je UN-ov Centar za mine (UNMAC) koji je imao važnu ulogu u prikupljanju podataka o miniranosti od svih sudionika ratnih operacija na teritoriju Republike Hrvatske te u prikupljanju sredstava za razminiranje. Osnovano je vladino Povjerenstvo za pitanje razminiranja, kao savjetodavno tijelo za vođenje i unapređenje sustava razminiranja, koje je imalo glavnu ulogu u pripremi za potpisivanje Konvencije o zabrani protupješačkih mina iz 1997. godine. Treće razdoblje započinje izmjenama i dopunama Zakona o razminiranju iz lipnja 1998. godine kada se u sustav razminiranja uvodi tržišni model. Od tada sve poslove planiranja i koordiniranja

⁵ Republika Hrvatska uništila je sve svoje protupješačke mine iz članka 4. Konvencije o zabrani protupješačkih mina krajem 2002. godine. Ukupno je uništeno 199.000 protupješačkih mina. Ta je zadaća bila dodijeljena Ministarstvu obrane; vidi njihovu internetsku stranicu: <http://www.morh.hr/hvs/index.asp> (17.03.2010.).

⁶ Svaka država potpisnica Konvencije obvezuje se uništiti ili osigurati uništavanje svih protupješačkih mina na miniranim područjima pod njezinom jurisdikcijom ili njezinim nadzorom u najkraćem roku, a najkasnije deset godina nakon stupanja ove konvencije na snagu za tu državu potpisnicu. Ako država potpisnica smatra da neće biti u stanju uništiti ili osigurati uništenje svih protupješačkih mina u obvezujućem roku, može skupu država potpisnica ili revizijskoj konferenciji podnijeti zahtjev za produljenje roka do deset godina.

⁷ Kratica dolazi od engleskog naziva International Campaign to Ban Landmines (ICBL) i u daljnjem će se tekstu koristiti kao kratica za međunarodnu kampanju zabrane kopnenih mina.

⁸ ICBL preko godišnje publikacije *Landmine Monitor* obavještava međunarodnu javnost o procesu borbe protiv mina za svaku državu svijeta koja ima prostor onečišćen minama. Time se daje velik doprinos promicanju učinkovite implementacije Konvencije o zabrani protupješačkih mina i osiguranju punog pridržavanja njezinih obveza.

procesa razminiranja u Republici Hrvatskoj preuzima HCR. To je razdoblje karakteristično po znatnom povećanju sredstava za razminiranje i osnivanju brojnih komercijalnih tvrtki za razminiranje, što je rezultiralo povećanjem površina koje su očišćene od mina i vraćene lokalnoj zajednici na korištenje. Preciznim definiranjem veličine i strukture onečišćenosti prostora minama koje je završeno 2004. godine ispunjeni su potrebni preduvjeti za utvrđivanje realnih ciljeva protuminskog djelovanja u narednom razdoblju. Izrađen je Nacionalni program protuminskog djelovanja za razdoblje od 2005. do 2009. godine kojim se planiralo razminirati 347 km², a preostalih 800 km² nalaze se na terenu koji ne sprječava socio-ekonomski razvoj. Početkom 2005. godine izrađeni su pregledni zemljovidi minski sumnjivih područja za županije, gradove i općine na topografskim kartama u mjerilu 1:25 000 s precizno ucrtanim pozicijama oznaka upozorenja na opasnost od mina te su proslijeđeni lokalnoj zajednici.⁹ Od tada pa do danas postoji čvrsta veza s lokalnom zajednicom u procesu obilježavanja minski sumnjivih područja. Obilježavanje minski sumnjivih područja s najvećom točnošću u nadležnosti je HCR-a¹⁰ koji je ovu odgovornost podijelio s jedinicama lokalne uprave i samouprave na način da one u uočenim promjenama na svom području zatraže dopunu ili zamjenu oznaka opasnosti od mina. Ta je suradnja posebno važna jer je održavanje potpune obilježenosti jedan od učinkovitih načina prevencije od stradanja. U tom cilju HCR svake godine provjerava stanje obilježenosti, osobito tamo gdje se odvija pojačan promet tijekom turističke sezone. 1. siječnja 2010. godine ukupan minski sumnjiv prostor Republike Hrvatske iznosio je 887,7 km², a prostire se na području 104 grada i općine.¹¹ Taj prostor precizno je definiran i obilježen s više od 16 000 oznaka upozorenja na opasnost od mina.¹² Od 1998. godine, kada je osnovan HCR, do travnja 2010. godine stradalo je 298 osoba u 219 incidenata povezanih s minama, od kojih 111 smrtno. Broj incidenata povezanih s minama i broj žrtava mina zadnjih godina opada. Tome pridonosi informiranje i edukacija o opasnostima od mina te smanjenje minski sumnjivog prostora za 318 km², koliko je do sada očišćeno od mina. Ako se ne povećaju finansijska sredstva, čišćenje preostalog minski sumnjivog prostora bit će dugotrajan proces. Sada je na snazi Nacionalni program protuminskog djelovanja za razdoblje od 2009. do 2019. godine, kada se planiraju ukloniti sve mine.¹³

Društvena odgovornost medija i opasnost od mina

Društvena se uloga medija odnosi na zadovoljavanje interesa različitih dijelova javnosti – mediji trebaju biti javni servis informacija kako bi bili u mogućnosti ispuniti svoju društvenu ulogu. Da bi bili u službi javnog interesa, oni moraju ispunjavati zahtjeve kao što su: sloboda objavljivanja, raznovrsnost informacija dostupnih publici, raznovrsnost izražavanja mišljenja, poštovanje individualnih i općih ljudskih prava (McQuail, 2000: 144). U većini zemalja ustavnim se odredbama štiti sloboda traženja i diseminacije informacija i mišljenja od javnog interesa te pravo javnosti da ih prima. Treba zadovoljiti pravo svakoga građanina da bude valjano informiran i da ima pristup medijima. „Javnost uključuje komunikacijska ljudska prava i pravo na informaciju“ (Zgrabljić Rotar, 2007: 28). Unatoč

⁹ Arhiv HCR-a: Izvješće o provedbi Plana razminiranja hrvatskog državnog prostora i utrošenim finansijskim sredstvima za 2005. godinu.

¹⁰ Članak 7. Zakona o humanitarnom razminiranju.

¹¹ Plan humanitarnog razminiranja za 2010. godinu.

¹² Poligonski prikaz minski sumnjivog prostora i obilježenost svakodnevno je vidljiv na internetskoj stranici HCR-a, <https://misportal.hcr.hr/HCRweb/faces/simple/Map.jspx> (12.05.2010.).

¹³ Opširnije na <http://www.hcr.hr/pdf/Strategija%20hrv.pdf> (12.05.2010.).

zakonskim odredbama na području djelovanja masovnih medija događa se da pojedini novinari djeluju neprofesionalno pa je alternativa profesionalni kodeks kojim se pokriva široko samoregulacijski instrument profesionalne etike (kodeks). „Profesionalni kodeksi nastoje utemeljiti opći cilj ili ideal, ili definirati idealnog praktičara, i općenito pokazuju kako postići taj cilj ili postati taj praktičar“ (Bivins, 2004: 21). Na temelju rezultata svoje studije Wilkins i Coleman (2005: 44) daju preporuku za izgradnju boljih novinara: „Daj novinarima izbor da se okušaju u vrsti profesionalnog rada, izloži ih zahtjevima istraživačkog izvještavanja, promijeni utjecaj poslovnih pravila i religije, i novinari su sposobni etički razmišljati na visokoj razini.“ Novinarski diskurs osim profesionalne novinarske etike i organizacijskih medijskih ograničenja suoblikuju mnogi društveni čimbenici: rutina, utjecaj političkih elita, ekonomski pritisci, tehnološke mogućnosti i ograničenja te različite strategije izvora informacija (McQuail, 2000; Williams, 2003; Starkey, 2006; Sheridan Burns, 2009). Novinari stvaraju vijesti u okolnostima koje određuje ritam njihove novinske kuće pa se javlja problem rutinizacije. Organizacijski pritisci koji potiču rutinizaciju danas su snažniji nego ikada prije, tvrdi Manning (2001: 54). Dnevni plan prikupljanja vijesti povećava pristup informacijama. Informacije se dobivaju od izvora koji se smatraju pouzdanima, tj. od službi za odnose s javnostima ili na konferencijama za novinare državnih institucija. Takvi su izvori u položaju „da proglašavaju društvene događaje, upravljaju fizičkim resursima, a uz to su autoritativni u definiranju događaja vrijednih da postanu vijesti“ (Cottle, 2009: 12). To znači da odnosi s javnostima i proizvodnja vijesti „umnogome ovise jedno o drugom“ (Davis, 2009: 33). Takvo medijsko djelovanje izravno utječe na reputaciju medija. „Svaki lažni ili krivo navedeni izvor crna je mrlja na novinarstvu“ (Bivins, 2004: 22).

Čitatelji žele najnovije vijesti – obično su više zainteresirani i zabrinuti za ono što se događa u njihovoj neposrednoj blizini. Važni događaji u pravilu se objavljuju kao vijest. Načelo događaja osnovna je pretpostavka za pokrivanje dnevnih vijesti jer vijest zahtijeva događaj. „Pet je najvažnijih događaja koji sačinjavaju ‘dobru novinarsku priču’: katastrofe, krize, sukobi, zločini i korupcija. Takve novosti se dobro ‘prodaju’ i javnosti od medija očekuju da ovi bdiju nad takvim događajima kao ‘psi čuvari’ te da ih obavještavaju (i upozoravaju) o njihovom tijeku“ (Novak, 2001: 165). Stručnjaci za medije slažu se u tome da svaki događaj ne zaslužuje istu pozornost i isti tretman. Novinari obično strukturiraju svoje izvještaje oko određene serije pitanja: *tko, što, kada, gdje, zašto* i *kako*. „Cilj pisanja vijesti jest objaviti ključne činjenice o nekom spletu okolnosti na lako razumljiv način“ (Sheridan Burns, 2009: 128). Neke teme postoje uvijek, one se ne događaju – primjerice politička situacija. Političke teme svakodnevno su pokrivena vijestima (Kanižaj, 2007).

Tiskani mediji u Hrvatskoj počinju gubiti na vjerodostojnosti i važnosti u novom medijskom okruženju. To potvrđuje i nedavno istraživanje koje je provela skupina medijskih stručnjaka i znanstvenika okupljenih oko Tempus projekta Journalism Education and Training in Croatia (JETiC) 2007. godine. Pod pritiskom *tržišnog* novinarstva sve se više inzistira na odabiru zanimljivih sadržaja.

Rezultati istraživanja u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te u Crnoj Gori o vjerodostojnosti novina pokazali su da su novine zbog sveprisutnog pritiska komercijalizma medijskog sadržaja na „niskoj profesionalnoj razini, da prevladavaju kratke vijesti, koje su uglavnom

temeljene na jednom izvoru, da nemaju podataka, citira se samo jedna osoba, autori se uglavnom potpisuju inicijalima i da je glavna tema politika“ (Malović, 2007: 19). Današnje se novine trebaju usmjeriti na tematske obrade, analize, komentare i autorske kolumne žele li privući čitatelje. Tisak može biti učinkovit medij jer omogućava detaljniju obradu pojedine teme ili događaja, a često i duže zadržavanje na udarnim stranicama. „Novine se mogu staviti u službu programa unapređivanja okoliša, ili mogu pokrenuti borbu za više standarde u školama, korištenjem ne samo konvencionalnih taktika izvještavanja o otkrićima i sučeljavanjem sukobljenih mišljenja nego i smionijim konstruktivnim interakcijama i širenjem materijala javnog informiranja, provođenjem natjecanja i slično“ (Hargreaves, 2005: 41). Novine mogu biti učinkovite u prevenciji od stradanja ljudi od mina ako iskoriste i sve svoje komunikacijske vrijednosti.

Osnovni cilj informacija za javnost jest održavanje kontinuirane razine spoznaje o opasnosti od mina sve dok minirani prostori ne budu očišćeni od mina i predani krajnjim korisnicima na sigurnu uporabu. Većem broju različitih ciljanih skupina potrebno je sustavno ukazivati na opasnost od mina sve do njihova uklanjanja. Sustavan, ne samo informativan nego i edukativan pristup, senzibiliziranje javnosti za pojedine probleme i jačanje javne svijesti, a ne samo primanje informacija i njihovo nepromijenjeno prenošenje od političkih i ekonomskih izvora prema javnosti, zahtjevi su koje novinari trebaju primijeniti u svojem radu. „Slike u našim glavama jesu slike koje su nam najviše usađene pomoću medija; i naši stavovi prema tim slikama, naša definicija njihova značenja – naše prepoznavanje njihovih stvarnosti – ovise puno o onome što su mediji izabrali, ispustili, oblikovali i interpretirali“ (Watson, 2008: 6). Zbog toga i zbog mnogih drugih razloga moć medija treba shvatiti vrlo ozbiljno. Mediji mogu svojim objavama osigurati konstruktivnu interakciju i širenje informacija od javnog interesa. Javnim širenjem informacija može se podići razina osviještenosti o opasnostima od mina među pojedincima i lokalnim zajednicama. Kako bi se to ostvarilo, potrebno je uspostaviti komunikacijski proces razmjene informacija o sigurnom ponašanju u području onečišćenom minama.

METODE ISTRAŽIVANJA

Kako bi se utvrdio doprinos hrvatskoga tiska promociji međunarodne kampanje protiv mina, analizirani su novinski članci objavljeni u devet odabranih dnevnih novina: *Večernjem listu*, *Jutarnjem listu*, *Vjesniku*, *24 sata*, *Slobodnoj Dalmaciji*, *Glasu Slavonije*, *Novom listu*, *Zadarskom listu* i *Karlovačkom listu*. Nisu analizirani članci u političkim tjednicima, magazinima i drugim publikacijama. Kvantitativnom metodom analize sadržaja istraženi su novinski članci u kojima se pisalo o protuminskom djelovanju u Republici Hrvatskoj. Obuhvaćena su 242 novinska članka objavljena od 2005. do 2007. godine (tablica 1).¹⁴

¹⁴ U tom je razdoblju objavljeno ukupno 3525 novinskih članaka u kojima se izvještavalo o protuminskom djelovanju. Odabir članaka za uzorak izvršen je tako da su izdvojeni svi članci iz nacionalnih izdanja dnevnih novina (*Večernji list*, *Jutarnji list*, *Vjesnik*, *24 sata*) koji su izašli na parne datume te članci regionalnih izdanja dnevnih novina (*Slobodna Dalmacija*, *Glas Slavonije*, *Novi list*, *Zadarski list* i *Karlovački list*) koji su izašli na neparne datume. Novinski članci arhivirani su u HCR-u u digitalnom obliku (PDF). Praćenje i selekciju informacija objavljenih o protuminskom djelovanju u tisku već devet godina za HCR obavlja agencija Presscut d.o.o. iz Zagreba.

Tablica 1. Pregled broja analiziranih novinskih članaka

Vrsta i doseg analiziranih novina		frekvencija	%
Dnevni listovi s nacionalnim dosegom	<i>Večernji list</i>	70	28.93
	<i>Vjesnik</i>	47	19.42
	<i>Jutarnji list</i>	27	11.16
	<i>24 sata</i>	14	5.79
Odabrani dnevni listovi s regionalnim dosegom	<i>Glas Slavonije</i>	34	14.05
	<i>Slobodna Dalmacija</i>	23	9.50
	<i>Novi list</i>	13	5.37
	<i>Zadarski list</i>	11	4.54
	<i>Karlovački list</i>	3	1.24
Ukupno		242	100

Analiza je provedena kodiranjem i izračunavanjem frekvencija za teme koje se odnose na protuminsko djelovanje. Najprije je trebalo razvrstati teme prema međunarodnim načelima borbe protiv mina kako bi se moglo utvrditi kakvu je ulogu hrvatski tisak imao u promociji kampanje protiv mina. Analiziran je okvir teme koji se odnosi na pet međunarodnih načela borbe protiv mina: edukaciju o opasnostima od mina, humanitarno razminiranje, pomoć žrtvama mina, uništavanje zaliha i zalaganje za nekorisćenje protupješačkih mina. Cilj je bio istražiti koje su teme najviše zastupljene te postoji li potreba za učestalijim izvještavanjem o pojedinim aspektima kampanje protiv mina kako bi se društveno odgovornije izvještavalo o protuminskom djelovanju.

REZULTATI I RASPRAVA

Analiza zastupljenosti tema u novinskim člancima pokazala je da se o aktivnostima protuminskog djelovanja izvještavalo u okviru od sedam tema. Analizu sadržaja novinskih članaka izvršili smo prema međunarodnim načelima borbe protiv mina (edukacija o opasnostima od mina, humanitarno razminiranje, pomoć žrtvama mina, uništavanje zaliha i zalaganje za nekorisćenje protupješačkih mina), koje smo postavili kao zasebne teme, te prema drugim temama o protuminskom djelovanju. Rezultati su predstavljeni u tablici 2. Najzastupljenija tema jest tema *zalaganje za nekorisćenje mina* – 29,97% od ukupnog broja svih tema. Zatim slijedi tema *humanitarno razminiranje* koja je zastupljena s 24,74%. Tema *onečišćenost prostora minama kao zapreka socio-ekonomskom razvoju* zastupljena je s 20,21%. Međutim ovu temu nismo svrstali pod kampanju protiv mina zato što ne pripada međunarodnim načelima borbe protiv mina. Ističemo dva novinska članka: *Povratak nekoči politika već MINE (Novi list, 18.03.2007.)* i *Mine i razvoj ne idu zajedno (Vjesnik, 13.11.2007.)* iz kojih se jasno vidi koliki utjecaj ima miniranost prostora na socio-ekonomski razvoj zajednice. Okvir teme *onečišćenost prostora minama kao zapreka socio-ekonomskom razvoju* obuhvaća različite probleme uzrokovane onečišćenjem prostora minama: ograničenja u obnovi ratom oštećenih obiteljskih kuća i povratak prognanih, izostanak izgradnje infrastrukturnih i gospodarskih objekata, nemogućnost bavljenja poljoprivredom i stočarstvom, utjecaj na

sigurnost odvijanja turističkog prometa i slično. Kategorija *prava zaposlenika na poslovima razminiranja* zastupljena je s 5,23%. To je očekivani rezultat s obzirom na to da su mediji povremeno pratili djelatnost razminiranja, pri čemu su o pravima zaposlenika izvještavali u okvirima radno-pravnog statusa pirotehničara kao visoko rizičnog zanimanja. U kategoriju *ostalo* svrstana su 23 slučaja koji se odnose na različite teme, među kojima prevladavaju posjete, potpisivanje ugovora o suradnji i pomoći, poslovanje tvrtki za razminiranje i slično.

Tablica 2. Pregled analize okvira teme istraživanja

Okvir teme	frekvencija	%
Edukacija o opasnostima od mina	24	8.36
Humanitarno razminiranje	71	24.74
Pomoć žrtvama mina	7	2.44
Uništavanje zaliha mina	3	1.04
Zalaganje za nekorištenje mina	86	29.97
Prava zaposlenika na poslovima razminiranja	15	5.23
Onečišćenost prostora minama kao zapreka socio-ekonomskom razvoju	58	20.21
Ostalo	23	8.01
Ukupno	287	100

Zastupljenost teme *pomoć žrtvama mina* sa samo 2,44% pokazuje da se vrlo rijetko izvještavalo o pomoći žrtvama mina. Navodimo primjer novinskog članka o zdravstvenoj skrbi žrtve mine (*Večernji list*, 11.10.2007.). Moglo se više pisati o zdravstvenoj skrbi, psihološkoj i socijalnoj pomoći s obzirom na to da se incidenti još uvijek događaju. Osim toga pomoć žrtvama mina obuhvaćena je različitim projektima od strane državnih institucija i nevladinih organizacija.

Temu pod nazivom *uništavanje zaliha mina* pronašli smo u tri slučaja, što je iznosilo 1,04% od ukupnog broja analiziranih tema. Budući da je Republika Hrvatska uništila sve svoje protupješačke mine krajem 2002. godine, dobiveni je rezultat očekivan. Novinski izvještaji u kojima se pisalo o uništavanju zaliha mina odnosili su se na uništavanje grupa mina poslije završenih radova razminiranja ili uklanjanje neeksploziranih ubojitih sredstava. Jedan od njih je i novinski članak "Uplašile ih detonacije" (*Večernji list*, 16.11.2005.) u obliku kratke vijesti o uništavanju minsko-eksplozivnih sredstava.

Budući da su prethodno navedena dva načela, odnosno dvije teme malo zastupljene, slijede detaljni prikazi rezultata za preostala tri međunarodna načela borbe protiv mina: *edukacija o opasnostima od mina*, *humanitarno razminiranje* i *zalaganje za nekorištenje mina*. Njih ćemo posebno analizirati kako bismo utvrdili kakvu je ulogu imao hrvatski tisak u promociji kampanje protiv mina. Riječ je o komplementarnim grupama aktivnosti na temelju kojih smo odredili okvir teme, odnosno kategorije analize za svaku temu.

Pod načelo *edukacija o opasnostima od mina* svrstane su ove kategorije: *organizirani oblici edukacije stanovništva o opasnostima od mina*; *stručni skupovi*, *savjetovanja* i *radio-*

nice; zakonodavstvo o razminiranju; informacije o vrstama i tipovima eksplozivnih ostataka rata; informacije o metodama čišćenja terena te informacije o postupku pri nailasku na eksplozivne ostatke rata. Rezultati analize predstavljeni su u tablici 3. Najzastupljenija je kategorija *informacije o vrstama i tipovima eksplozivnih ostataka rata* (25% od ukupnog broja analiziranih kategorija).

Tablica 3. Pregled analize teme *edukacija o opasnostima od mina*

Okvir teme	frekvencija	%
Organizirani oblici edukacije stanovništva o opasnostima od mina	4	16.67
Stručni skupovi, savjetovanja i radionice	4	16.67
Zakonodavstvo o razminiranju	5	20.83
Informacije o vrstama i tipovima eksplozivnih ostataka rata	6	25
Informacije o metodama čišćenja terena	5	20.83
Informacije o postupku nailaska na eksplozivne ostatke rata	0	0
Ukupno	24	100

Kategorije *informacije o metodama čišćenja terena* i *zakonodavstvo o razminiranju* sudjeluju svaka s 20,83% u ukupnom broju analiziranih kategorija. Ostale su kategorije manje zastupljene, a kategorija *informacije o postupku pri nailasku na eksplozivne ostatke rata* nije spomenuta ni u jednom članku. Ovi rezultati upućuju na zaključak da se malo promovira pravo na edukaciju i informiranje. Navodimo nekoliko novinskih članaka u kojima se ipak izvještavalo o aktivnostima edukacije o opasnostima od mina: *Program Crvenog križa zaštite od mina* (Večernji list, 18.11.2005.), *Opasna pustolovina za djecu iz Škabrnje* (Slobodna Dalmacija, 08.03.2007.) i *Prezentacija japanskih robota za razminiranje* (Zadarski list, 16.02.2006.). Može se reći kako potreba za edukacijom o opasnostima od mina ima slab odjek u novinama unatoč tomu što se javno poziva „na sve moguće mjere opreza“ za zaštitu građana.

Načelo *humanitarno razminiranje* pokriva različite vrste aktivnosti koje dovode do uklanjanja opasnosti od mina. Zanimalo nas je koliko je javnost upoznata s aktivnostima humanitarnog razminiranja. U tu smo svrhu analizirali pojavnost ovih kategorija (indikatora): *obilježavanje minski sumnjivih površina; obavijesti za javnost o početku razminiranja; informacije za javnost o definiranju minski sumnjivih područja; informacije za javnost o tijeku razminiranja; opće informacije o minskoj situaciji na području općine, grada ili županije te primopredaja očišćenog terena*. Rezultati analize teme *humanitarno razminiranje* predstavljene su u tablici 4. Pokazalo se da je najzastupljenija tema *opće informacije o minskoj situaciji na području općine, grada ili županije* s 42,26% od ukupnog broja analiziranih kategorija ove teme. Primjer takvog izvještavanja novinski je članak pod naslovom *Nova ofanziva na mine* (Vjesnik, 13.11.2006.).

Ostale kategorije zastupljene su gotovo podjednako. Među njima je i kategorija *informacije za javnost o tijeku razminiranja*. Za ovu kategoriju navodimo novinski članak pod naslovom *Karlovac idući mjesec potpuno očišćen od mina* (Novi list, 23.08.2006.).

Tablica 4. Pregled analize teme *humanitarno razminiranje*

Okvir teme	frekvencija	%
Obilježavanje minski sumnjivih površina	9	12.68
Obavijesti za javnost o početku razminiranja	10	14.08
Informacije za javnost o definiranju minski sumnjivih područja	10	14.08
Informacije za javnost o tijeku razminiranja	12	16.90
Opće informacije o minskoj situaciji područja općine, grada ili županije	30	42.26
Primopredaja očišćenog terena	0	0
Ukupno	71	100

Dobiveni rezultati govore da se malo izvještava o čišćenju terena, odnosno razminiranju pojedinih površina. Tome ide u prilog nalaz da kategorija *primopredaja očišćenog terena* nije pronađena ni u jednom od analiziranih novinskih članaka. To pak zahtijeva da se lokalna zajednica upozna putem masovnih medija o završenim projektima čišćenja terena od mina kako se ne bi dogodilo da se zbog neobaviještenosti ne koriste razminirane površine.

Temu *zalaganje za nekorištenje protupješačkih mina*, odnosno peto načelo borbe protiv mina analizirali smo kroz pojavnost ovih kategorija: *međunarodni standardi borbe protiv mina*; *Konvencija o zabrani protupješačkih mina*; *donacije u svrhu razminiranja minski sumnjivih područja* te *humanitarne akcije*. Rezultati su predstavljeni u tablici 5. Kategorije *humanitarne akcije* i *donacije u svrhu razminiranja minski sumnjivih područja* zauzimaju najveći prostor u novinskim izvještajima o zalaganju za nekorištenje mina. Međutim one imaju dvojak karakter: promicanje nekorištenja mina i prikupljanje sredstava za uklanjanje opasnosti od mina. Organiziranjem različitih medijskih i humanitarnih akcija prikupljana su sredstva za brojne aktivnosti protuminskog djelovanja, a javnosti se šalje poruka o još uvijek prisutnoj opasnosti od mina. O tome svjedoče brojni novinski članci od kojih navodimo: *Belgija darovala 150.000 eura za razminiranje (Glas Slavonije, 24.01.2007.)*, *Još četiri milijuna eura za razminiranje (Večernji list, 05.10.2007.)* i *Okrug dao 100.000 kn za razminiranje Škabrnje (Slobodna Dalmacija, 03.10.2007.)*.

Tablica 5. Pregled analize teme *zalaganje za nekorištenje mina*

Okvir teme	frekvencija	%
Međunarodni standardi borbe protiv mina	3	3.49
Konvencija o zabrani protupješačkih mina	3	3.49
Donacije u svrhu razminiranja minski sumnjivih područja	36	41.86
Humanitarne akcije	44	51.16
Ukupno	86	100

Zalaganje za nekorištenje protupješačkih mina, kao jedna od sastavnica borbe protiv mina, najbolje se očituje prihvaćanjem i potpunom implementacijom Konvencije o zabrani protupješačkih mina i primjenom međunarodnih standarda borbe protiv mina u procesu protuminskog djelovanja. O tome svjedoči novinski članak *RH regionalni lider u razminiranju* (*Večernji list*, 29.11.2005.) iz kojeg se vidi potpuno prihvaćanje i primjena Konvencije o zabrani protupješačkih mina. Rezultati ove analize pokazali su da se vrlo malo pisalo o Međunarodnim standardima borbe protiv mina i Konvenciji o zabrani protupješačkih mina u odnosu na druge analizirane kategorije. Očigledno je kako se o tome može više pisati u novinama.

ZAKLJUČAK

Analizirani novinski članci obuhvatili su svih pet međunarodnih načela borbe protiv mina, a to znači da tisak pridonosi promociji kampanje protiv mina. U njima se najviše izvještavalo o zalaganju za nekorištenje mina, a zatim slijede izvještaji o humanitarnom razminiranju. O miniranosti prostora kao prepreci bržem socio-ekonomskom razvoju zajednice učestalo se izvještavalo iako ta tema ne pripada međunarodnim načelima borbe protiv mina. To je očekivan rezultat s obzirom na to da smo analizirali novinske članke u jeku stvaranja uvjeta za povratak prognanih građana i pojačanih gospodarskih aktivnosti. Uzimajući u obzir još uvijek prisutnu opasnost od mina, malo se izvještavalo o edukaciji o opasnostima od mina, a to znači da je potrebno više informativnih i edukativnih sadržaja kako bi se povećala sigurnost građana. O miniranju prostora kao jednom od načina na koji se ugrožavaju ljudska prava u analiziranim novinskim člancima nije se pisalo. Međunarodni standardi borbe protiv mina i Konvencija o zabrani protupješačkih mina samo su u nekoliko slučajeva usputno spomenuti.

Premda tisak pridonosi promociji kampanje protiv mina, sudeći prema temama u okviru kojih se je izvještavalo, ipak se ne može govoriti o najučinkovitijem praćenju procesa protuminskog djelovanja. Ostaje i nadalje potreba za održavanjem visoke razine spoznaje o opasnostima od mina u razdoblju dok minirani prostori ne budu očišćeni od mina i predani krajnjim korisnicima na uporabu. Potrebno je sustavno informirati javnost o različitim aktivnostima protuminskog djelovanja u kojima središnje mjesto ima edukacija o opasnostima od mina. Nije naime dovoljno u medijskim se objavama usredotočiti samo na onečišćenost prostora minama kao na prepreku socio-ekonomskom razvoju ili na zagovaranje neuporabe mina.

Kako bi novinari i redakcije u svakodnevnom radu pokazali veće zanimanje za izvještavanje o različitim aktivnostima protuminskog djelovanja, potrebno je uložiti dodatne napore u edukaciju zaposlenika HCR-a zaduženih za odnose s javnostima. Potrebno je senzibilizirati javnost za ovu temu, izraditi strategije komuniciranja, razvijati saveznički odnos sa svim javnostima, što će dugoročno zasigurno pozitivno utjecati na proces protuminskog djelovanja. Posebno ističemo potrebu za učinkovitije širenje i dostupnost edukativnih i informativnih sadržaja o opasnostima od mina.

Literatura

- >Bivins, Thomas H. (2004) *Mixed Media: Moral Distinctions in Advertising, Public Relations and Journalism*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- >Cottle, Simon (2009) Informacije, odnosi s javnošću i moć: ocrtavanje područja, str. 3-25, u: Cottle, Simon (ur.) *Informacije, odnosi s javnošću i moć*. Zagreb: Medijska istraživanja.
- >Davis, Aeron (2009) Odnosi s javnošću i izvori informacija, str. 29-46, u: Cottle, Simon (ur.) *Informacije, odnosi s javnošću i moć*. Zagreb: Medijska istraživanja.
- >Geneva International Centre for Humanitarian Demining (2004) *A Guide to Mine Action*.
- >Geneva International Centre for Humanitarian Demining (2006) *A Guide to the International Mine Action Standards*.
- >Hargreaves, Ian (2005) *Journalism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- >Kanižaj, Igor (2007) Opća politiziranost hrvatskih dnevnih listova, str. 95-115, u: Malović, Stjepan (ur.) *Vjerodostojnost novina*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
- >Malović, Stjepan (2007) Vjerujemo li novinama?, str. 9-19, u: Malović, Stjepan (ur.) *Vjerodostojnost novina*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
- >Manning, Paul (2001) *News and News Sources: A Critical Introduction*. London: SAGE Publications.
- >McQuail, Denis (2000) *Mass Communication Theory*. London, Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications. 4th edition.
- >Novak, Božidar (2001) *Krizno komuniciranje i upravljanje opasnostima*. Zagreb: Binoza press.
- >Sheridan Burns, Lynette (2009) *Razumjeti novinarstvo*. Zagreb: Medijska istraživanja.
- >Starkey, Guy (2006) *Balance and Bias in Journalism: Representation, Regulation and Democracy*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillian Publishers.
- >Zgrabljić, Nada (2003) Hrvatska medijska politika i javni mediji, *Medijska istraživanja/Media Reserach* 9 (1): 59-75.
- >Zgrabljić Rotar, Nada (2007) *Radio: mit i informacija, dijalog i demokracija*. Zagreb: Golden marketing, Tehnička knjiga.
- >Watson, James (2008) *Media Communication: An Introduction to Theory and Process*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillian Publishers. 3rd edition.
- >Wilkins, Lee i Coleman, Renita (2005) *The Moral Media: How Journalists Reason About Ethics*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- >Williams, Kevin (2003) *Understanding Media Theory*. London: Arnold.

Arhiva HCR-a

- >Nacionalni program protuminskog djelovanja za razdoblje 2005. – 2009.
- >Plan humanitarnog razminiranja za 2005. godinu
- >Plan humanitarnog razminiranja za 2010. godinu

Internetske stranice

- >Nacionalni program protuminskog djelovanja za razdoblje 2009. – 2019., <http://www.hcr.hr/pdf/Strategija%20hrv.pdf> (12.05.2010.)
- >Međunarodni standardi za borbu protiv mina, <http://www.mineactionstandards.org/imas.htm> (13.04.2010.)
- >Uništavanje svih zaliha protupješačkih mina, <http://www.morh.hr/hvs/index.asp> (17.03.2010.)
- >Poligonski prikaz minski sumnjivog prostora i obilježnost, <https://misportal.hcr.hr/HCRweb/faces/simple/Map.aspx> (12.05.2010.)

Novinski članci

- >Povratak ne koči politika već MINE, *Novi list*, 18.03.2007., str. 42.
- >Mine i razvoj ne idu zajedno, *Vjesnik*, 13.11.2007., str. 17.
- >Tomislav danas na pregledu u Lovranu, *Večernji list*, 11.10.2007., str. 12.
- >Uplašile ih detonacije, *Večernji list*, 16.11.2005., str. 23.
- >Program Crvenog križa zaštite od mina, *Večernji list*, 18.11.2005., str. 21.
- >Opasna pustolovina za djecu iz Škabrnje, *Slobodna Dalmacija*, 08.03.2007., str. 16.
- >Prezentacija japanskih robota za razminiranje, *Zadarski list*, 16.02.2006., str. 7.
- >Nova ofanziva na mine, *Vjesnik*, 13.11.2006., str. 31.
- >Karlovac idući mjesec potpuno očišćen od mina, *Novi list*, 23.08.2006., str. 15.
- >Belgija darovala 150.000 eura za razminiranje, *Glas Slavonije*, 24.01.2007., str. 7.
- >Još četiri milijuna eura za razminiranje, *Večernji list*, 05.10.2007., str. 2.
- >Okrug dao 100.000 kn za razminiranje Škabrnje, *Slobodna Dalmacija*, 03.10.2007., str. 14.
- >RH regionalni lider u razminiranju, *Večernji list*, 29.11.2005., str. 2.

THE CONTRIBUTION OF THE CROATIAN PRESS IN THE PROMOTION OF THE INTERNATIONAL CAMPAIGN AGAINST LANDMINES

Josip Čerina

ABSTRACT *This examination assesses the various data linking Croatian newspaper reporting to the activities of mine-clearing in Croatia, with particular emphasis given to the principles bestowed by the international fight against landmines. The analysis includes 242 newspaper articles published between 2005 and 2007 in nine selected daily newspapers (Večernji list, Jutarnji list, Vjesnik, 24 sata, Slobodna Dalmacija, Glas Slavonije, Novi list, Zadarski list and Karlovački list). In culling the data from these various reports, topics have been categorized according to the international principles of the fight against landmines in order to determine the extent to which Croatian newspapers allotted to promoting this campaign. The topic framework and the prevalence of certain topics were explored in order to draw attention to all of the various aspects of reporting on the landmine campaign. The analysis reveals that the most represented topic concerns the advocacy against using mines. A smaller portion of topics concerned landmine education and the threats they impose, which suggests that public relations services are not sufficiently utilized in collaborating with the media. Corporate social responsibility reporting on the campaign against landmines implies a constant communication between the profession that deals with landmine action and the media.*

KEY WORDS

MEDIA, PUBLIC RELATIONS, CAMPAIGNS AGAINST LANDMINES, MINE ACTION

Author Note

Josip Čerina :: Head of the Regional Office of the Croatian Mine Action Centre Zadar, Croatia :: jcerina@hcr.hr